

Az evangéliumok nőalakjai.¹⁾

Irta: J. Haller, freudenstadti dékán. — Második kiadás.

Különös érdeklődésre tarthat igényt az a törekvés, hogy magunknak áttekintést szerezzünk a négy evangélium nőalakjairól. Igaz, hogy nő az evangéliumok egyetlen részében sem játszik főszerepet s csak kevés az olyan nagyobb fejezet is, ahol asszonyok különösen előtérbe lépnek. Az evangéliumoknak egy nőszemélyéről sem tudunk annyit, mint Pál vagy Péter apostoról, még a legtöbbet tudunk meg Jézus anyjáról. És mégis az evangéliumokban előadott anyag elegendő arra, hogy abból sokfélélt magtanuljunk. Számos nő lép itt előnkbe, részben megnevezve, részben nevük említése nélkül.

Már az a körülmény, hogy Jézus nem ritkán foglalatoskodott nőkkel, bizonyítja a nőnek a kereszténységben való nagybecsülését, ellentétben a régi és új idők népeinél elterjedt elnyomással s a nők lenézésével. Bár az evangéliumokban a férfiak előtérben állanak, a nők azért egyáltalán nem másodrendű lények, hanem, mint a férfiak, éppen úgy ők is, elhivottak a hitre és üdvösségre.

Az evangéliumok nőalakjai között megkülönböztethetünk:

1. olyan nőket, akikkel *Keresztelő János* élettörténetében találkozunk,
2. több csoportját azon nőknek, akik *Jézus* életében szerepelnek,
3. nőket, akikről *ezenkívül* történik említés.

---

¹⁾ Most, amikor a hit és vallásos buzgóság élesztgetését szükségesnek ítéljük, elsőrangú érdekünk az evangéliumok olvasására fordítani az emberek figyelmét. A mai időben, amikor a föld minden részén találunk olyan embercsoportot, amelyik a vallás ellen támadást intéz, jó lelkeket a szeretet evangéliumának üde forrásához vezetni. Látva, hogy mennyire előtérbe került napjainkban a nőkérdés minden vonalon, érdekesnek ígérkezik Jézus életét e problémával kapcsolatosan látni magunk előtt. Ezek készítettek az itt következő egyszerű, de komoly vallásossággal és szabadelvű felfogással megírt munkácska lefordítására. *Fordító.*

Első csoport.

Nők Keresztelő Jánossal kapcsolatban.

Keresztelő János életpályájának kezdetén és végén találunk nőalakokat: kezdetén Erzsébetet, végén Herodias leányával együtt; egyik életet adott neki, a másik pedig életét vette el.

1. *Erzsébetet* az újszövetségnek csak egy része nevezi meg. (Lukács 1.) Ugyanazt a nevet viseli, mint őse, Eliseba, Áron felesége. (2. Mózes 6, 23.) A név jelentése: az én Istenem eskütétel; Isten az, akinek fogadalmat teszek; akit én vallok. Származása szerint a papi nemzetséghez tartozott. Papi férjével Judeában lakott, valószínűleg Juttában, a Hebrontól¹⁾ délre két óra járásnyira fekvő ősi papi városban. Erzsébet, előhaladott kora ellenére, János születéséig gyermektelen volt. Máriával, Jézus anyjával rokonságban állt (1, 36 „rokonod“) és a korkülönbség ellenére is, annyira meghítt, bensőséges viszonyban élt vele, hogy az asszonyi szívek legmagasztosabb dolgairól is nyilatkozhattak egymásnak és egymás közt. E külső körülmények mellett megismerjük e két nő feddhetetlenségét (1, 6), ami azt mutatja, hogy Jézus idejében is éltek derék, nemes papi családok és látjuk a fiú nevének megválasztásánál Isten iránti engedelmességben gyökerező határozottságukat. (1, 60, stb.) Derék anyja! Természetesnek találjuk azért való fáradozását, hogy az ajándékképpen nyert fiut magasztos feladatának megfelelően igyekszik nevelni. Hogy azonban nyilvános fellépését megérte volna, az nem valószínű.

2. Egészen más nőkkel találkozunk *Keresztelő János* életének végén, ezek: Herodias és leánya, Salome. Herodias leánya volt Aristobulus királynak és unokája annak a Nagy Herodes királynak, aki Jézus születésekor élt. Herodias először nagybátyja, Fülöp, itureai negyedes fejedelem vette feleségül; azután másik nagybátyja, Herodes Antipas; utóbbi elidegenítette saját fivéréétől, első feleségét pedig elüldözte, hogy elvehesse Herodias. Salome, akinek nevét az újtestamentum nem említi, anyjának Fülöppel való házasságából származott. Herodias adta az alkalmat *Keresztelő János* elfogatására, mivel a próféta férjét, Herodest házasságtörés miatt ostromozta. Bizonyára már akkor felesége tanácsa szerint járt el Herodes.

---

¹⁾ Valószínűleg Lukács 1. r. 39. v. eredeti értelme ez: Sietve ment a hegységbe, Jutta városába. Ezt a várost már Józsué 15. r. 55. v. és 21., 16. említi.

Herodias teljes gyűlölettel fordult az igazság és jog e megfélemlíthetetlen védelmezője ellen, üldözte és már régen meg akarta öletni, csak tervét még eddig nem valósíthatta meg. (Márk 6, 19.) Királyi férjének névnapja alkalmával kínálkozott erre az alkalom, amit aztán örömmel használt fel; ő indította arra leányát, hogy Keresztelő János fejét követelje. Salome pedig, aki már előzőleg leleplezte magát illetlen táncával, elég aljas és kegyetlen volt ahhoz, hogy véres követelését a királynak előtárja s azután sajátkezüleg vigye anyjához a próféta vértől csepegő fejét. (Máté 14, 1 stb., Márk 6, 14 stb., Lukács 9, 7 stb.)

Herodiás példát nyújt arra, hogy mennyire sülyedhet egy nő, mennyire vérszomjas és bosszuvágyó lehet egy asszony; a lelkületnek milyen keménysége és durvasága fordulhat elő néha a gyöngébb nemnél is. „A nők hiénákká lesznek.“ Látható, miként fordulhat elő házasságtörés és gyilkosság magas fejedelmi körökben; a társadalmi előkelőség az érzületnek minő elvetemültségével, a jellemnek mily borzalmas alá sülyedésével lehet összekötve. Végül azt is mutatja ez az eset, hogy egy rossz asszony minő végzetes befolyást gyakorolhat úgy férjére, mint leányára. Salome pedig példát szolgáltat arra, hogy fejedelmi udvarnál, ahol különben annyit adnak a „jó erkölcsre és formákra“, az erkölcsösség és illem törvényeinek micsoda durva ellentétét találhatjuk s mennyire gyenge jelleművé és romlottá válhatik a fejedelem leánya.

Mekkora ellentét Keresztelő János életében: kezdetén a komoly papi családból származó vallásos lelkű anya, végén királyi családból való ördögi asszony; Erzsébetnek vallásos buzgóságából fakadó határozottsága, Herodiásnak bünözéséből eredő makacssága.

3. Hogy Keresztelő János nyilvános tevékenysége idején nőkkel foglalatoskodott-e, nem tudnók, ha Jézus e mondása (Máté 21, 32) nem maradt volna fenn: „vámszedők és parázna nők . . . hittek néki.“ János nemcsak katonák, vámszedők, farizeusok, meg királyi személyek, hanem elesett nők részére is áldott, komoly megtérést prédikált. János nőtanítványairól sehol sem esik szó. Ez bizonyára fellépésének nyers és különös sajátosságával függ össze, ami kétségtelenül kevésbé lehetett vonzó női kedélyek számára, mint Jézus népszerű modora.

Második csoport.

Jézus nőrokonai.

Ha azon számos nőszemélyt tekintjük, akikkel Jézus érintkezésben állott, elsősorban *rokonaira* esik figyelmünk.

1. Egy asszonyról sem esik szó oly gyakran az Újszövetségben, mint *Jézus anyjáról, Máriáról*. E széles világon nincs asszony, akinek nevét annyi ember venné ajakára s akit a keresztény egyházban annyira tiszteltek volna, mint őt és egyetlen nevet sem adtak gyakrabban leánynak a keresztény világban, mint az övét. Annál inkább szükséges az újtestamentumnak Máriáról szóló tudósításait elmélyedéssel vizsgálnunk.

A Mária *név* bármely más asszonynévnel gyakrabban fordul elő az újtestamentumban. Jézus anyján kívül nem kevesebb, mint öt Máriát ismerünk: Mária, Kleophas felesége, Mária Magdaléna, Bethaniai Mária, Mária, János (Márk) anyja (Ap. cs. 12, 12) és Róma-beli Mária (Rom. 16, 6). Újtestamentumi kéziratok a Mária nevet gyakran Mariam alakjában is használják s ez ugyanaz, mint az ótestamentumi Mirjam, miként Mózes és Áron leánytestvérét is nevezték. Keserőséget, szomorúságot jelent.

Máriának a katolikusoknál található tulértékelésével szemben inkább az a fontos, hogy megállapítsuk, mely újszövetségi *iratokban* fordul elő neve. A levelekben egyáltalán nincs említve, az Apostolok cselekedeteiben csupán egy ízben (1, 14). Az evangéliumokban sem mindig megnevezve fordul elő: így Máté evangéliumának négy (1., 2., 12., 13.), Márk két (3., 6.), Lukács három (1., 2., 8.) és János három (2., 6., 19.) részében. Az evangéliumok 89 részéből csak 12 nevezi meg Jézus anyját. János evangéliuma egyáltalán nem említi Mária néven, Márk csupán egyszer (6, 3). Jézus kínszenvedései során János egy alkalommal említi, a feltámadás történetében pedig egyik evangélista sem. Mindenesetre Mária az egyetlen asszony, akit mind a négy evangélium s még egy másik újszövetségi irat is megemlít.

Származásáról az Újszövetség nem ad felvilágosítást, nem közli atyja nevét, sem állását, sem pedig Izrael azon törzsét, amelyikből eredt. Némelyek úgy vélik, hogy Mária a Lévi törzsből származott, mivel a papi nemzetséghez tartozó Erzsébet rokonaként szerepel (Luk. 1, 36), azonban ez a bizonyíték nem elegendő. Mások úgy vélekednek, hogy a Juda törzsének szülötte, Dávid leszármazottja; minthogy csak ezen feltételezés alapján lehet Jézust

„test szerint“ Dávid fiának mondani (Róm. 1, 3); erre nézve nem elegendő Józsefnek Dávidtól való származása, mit Máté és Lukács nemzetségtáblázatukban kimutatnak. E feltevés valószínűnek látszik, bár nem kétséget kizáróan bizonyos.

Családi körülményeiről hasonlóképen keveset tudunk meg. Minthogy férjéről, Józsefről utoljára a tizenkét éves Jézus jeruzsálemi történetével kapcsolatosan kapunk tudósítást (Luk. 2, 41 s folyt.), joggal hihetjük, hogy Jézus nyilvános fellépése előtt, tehát az ő 12. és 30. életéve között férje már elhalt s így Mária meglehetősen korán jutott özvegységre.¹⁾ A keresztre feszített Jézusnak anyjáról való gondoskodása nem volna érthető, ha József már korábban nem halt volna meg. Hogy Máriának több gyermeke volt, már Jézus születésének történetéből is kitetszik, ahol ezt találjuk: szülé az ő első szülött fiát (Máté 1, 25, Luk. 2, 7) — mi különben is eléggé bizonyítható a katolikus hagyományokkal ellentétben. Máté Jézusnak négy fiutestvérét említi (13, 55): Jakab, Józse, Simon, Judás. Márk (3, 31), Lukács (8, 19), János (7, 5) s az Apostolok cselekedetei (1, 14) szintén beszélnek Jézus testvéreiről: a jeruzsálemi gyülekezetben később Jakab igen tekintélyes vezető volt. Máté és Márk Jézus leánytestvéreiről is tesznek említést. Így Máriának tekintélyes számú gyermeket kellett gondoznia.

Mária *életétörténetéből* azt a fejezetet ismerjük leginkább, amelyikbe Jézus születése és ifjúkora is beletartozik. Nem szükséges az elbeszélés részleteibe belefognunk, miután azok amugy is eléggé ismertek. Máté elbeszéli Jézus fogantatását, a bölcsek érkezését, az Egyiptomba menekülést s aztán a Názáretbe való költözést; Lukács előadja Jézus születésének megjelentését, Máriának Erzsébetnél tett látogatását és az ő dicsőítő énekét, Jézus Bethlehemben történt születését, a templomban való bemutatását s Názáretbe térésüket. Egészen homályban marad Máriának Jézus halála utáni életsorsa, úgyszintén életének vége. Jézusnak ama tanítványa vette őt magához, akit Jézus szeret vala (Ján. 19, 27); Jézus feltámadása után pedig a tanítványok jeruzsálemi gyülekezetében tartózkodott (Ap. csel. 1, 14); ezek azon legutóbbi események, amikről a Szentírás tudósít bennünket. Amit a katolikus egyház tud még későbbi tetteiről és menybemeneteléről, az már tiszta legenda s minden hitelességet nélkülöz.

¹⁾ Máté 13, 55, Luk. 4, 22, Ján. 6, 42-ből nem következik, hogy József még élt.

Minél kevesebb az, amit Mária külső életkörülményeiről tudunk, annál fontosabb az, amit *Jézushoz való viszonyáról* ismerünk.

E szó: Jézus *anyja*, már magában foglalja a feleletet. Nem véletlen, hogy úgy Máté, mint Lukács evangélista meglehetősen részletesen adják elő Jézus születését és az azt megelőző eseményeket s hogy éppen ezen elbeszélésekben többször fordul elő Mária neve és személye, mint az evangéliumok bármely más fejezetében, mivel ő Isten kiválasztása folytán a Messiásnak, Isten fiának, az Idvezítőnek adott életet, ezért volt és lesz ő „áldott az asszonyok között“ (Luk. 1, 42). Ez volt szerencséje és gyönyörűsége, ez volt az ő kiváltsága minden idők asszonyaival szemben e világon. Természetesen erre a feladatra csak nemes, tiszta és Istenben bízó asszony lehetett elhiva. Az a dicsőítő beszéd, amit egy asszony Jézus anyjához intézett, teljesen jogosult. (Luk. 11, 27). És mégis éppen a születés történetében ismételtén kifejezésre jut, hogy Jézus és nem Mária a főszemély. Jellemző, hogy Máté igen gyakran használja e kifejezést: a gyermek és anyja; a gyermeket mindig anyja előtt említi (2, 11, 13, 14, 20, 21). Máté nem Mária történetét, hanem Jézusét akarja előadni.

Az elbeszélés további során, ahol Mária szerepel, egészen világosan láthatjuk, miként utasítja vissza Jézus Máriának azon igyekeztét, hogy neki hivatása teljesítése közben utasításokat adjon; Jézus megőrzi teljes *önállóságát*. Mária az Idvezítő természetes anyja s nincs szerepe az ő megváltói munkájában.

Ennek előjátékát már abban a történetben felfedezhetjük, mikor a 12 éves Jézus a jeruzsálemi templomban megjelenik. Mária szemrehányásként mondja gyermekének: „Miért cselekedted ezt velünk?“ Jézus azonban ezt nem fogadja el; a szándékolt rendutasítás nem juthat érvényre; anyjával szemben nincs egyetlen mentegetőző szava. Ő tudta, hogy neki az atya szentélyében *kellett* maradnia; ebben anyja nem tartóztathatta fel (Luk. 2, 48 folyt.). Hogy azonban Jézus egyébként anyja iránt a köteles tisztelettel viselkedett, közvetlen ezután bizonyossá válik: „és engedelmes valának“ (Luk. 2, 51), ez egyetlen szó jellemzi Jézus életének 12. évétől 30-ig terjedő időszakát.

Amikor a kánai menyegzőn Mária felhívta fiának figyelmét a mutatkozó borhiányra, bizonyára azért, hogy ezáltal cselekvésre indítsa, Jézus anyja próbálkozását határozottan vissza-

utasítja¹⁾; ő maga tudta „az órája“ eljövetelét; anyjának kiváltságos szerepét el nem ismerte. Mária ennek ellenére sem vesztette el Jézus iránti bizalmát. (Ján. 2, 3—5.) Nem sokkal később Mária fiaival, egyben Jézussal s annak tanítványaival Kapernaumban tartózkodott. (Ján. 2, 12.) Utóbb megint Názáretben időzött. Így fiát hivatásának teljesítésében nem befolyásolhatta.

Amint Jézus fellépésének idején, úgy munkásságának tetőfokán is előfordul, hogy Máriát szemben találjuk Jézussal. Anyja és testvérei jönnek s beszélni akarnak vele, látni óhajtják, hivatják, bizonytalannal ki akarják ragadni különös munkaköréből (Márk 3, 21); azonban Jézus nem volt hajlandó erről beszélni, nem ment ki hozzájuk s munkáját nem szakította félbe, útjáról vissza nem lépett. (Máté 12, 46 s folyt., Márk 3, 31 s folyt., Luk. 8, 19 s folyt.) Itt is megőrizi Jézus a maga önállóságát. Az atya akarata szerint cselekszik, anyjának beavatkozását nem fogadja el. Bizonyára Máriának nehezebbre esett, mint sok más anyának is, ha felnőtt fiokra már nem gyakorolhatnak döntő befolyást. Máriának is meg kellett tanulnia, hogy higgyen Jézusban s neki követője legyen.

Ez az út *belső krízisen* vezetett át. Mária emlékezetében tartotta mindazon mondásokat és eseményeket, amelyek jelentősek voltak Jézus születésével kapcsolatban (Luk. 2, 19) és mégis elkövetkezett azon idő, amikor Jézusról hozzátartozói azt hitték, hogy magán kívül van. (Márk 3, 20, 21; ugyanabban a részben, ahol Máriának és fiainak Jézusnál tett látogatásáról olvasunk.) Ugyanez az evangélista tudósít Jézus ama kijelentéséről: „a prófétát legkevésbé ismerik el saját hazájában, rokonai között és otthonában“. (Igy hangzik a görög eredetiben.) Valószínűnek kell tartanunk, hogy Mária is osztozott abban a véleményben, amit Jézus hozzátartozói róla kialakítottak. Testvéreinek kételkedését kifejezetten megtaláljuk az evangéliumban. (Ján. 7, 5.) Később megint fordulat állott be Mária érzületében; Mária megjelent fia keresztyje alatt s azután az első keresztyény gyülekezetben. Amikor azonban az emberiség haldokló Idvezítője a gyöngéd, odaadó, aggódó gyermeki szeretet szavát hallatja utoljára, ezzel bizonyosságot tett arról, hogy teljes önállóságának megőrzése mellett is, az ötödik parancsolatról élete utolsó pillanatáig meg nem feledkezett. (Ján. 19, 25—27.)

¹⁾ Ha valaki az „anya“ szó helyett használt „asszony“ megszólításban nyersességet vagy figyelmetlenséget látna, ez kétségtelenül helytelen. Ján. 19, 26-ban, ahol Jézus anyját kedvenc tanítványára bizza, ugyancsak az „asszony“ kifejezést használja.

Jézus halálának bekövetkezésekor Mária nem volt jelen, sem a sírbatételnél, bár e jeleneteket ábrázoló festményeknél rendszerint ott látjuk. Arról sem értesülünk, hogy a feltámadott Jézus megjelent volna anyjának, Máriának, ámbár más asszonyok részesültek hasonló égi jelenségek látásában.

Mindaz, amit az újtestamentum megőrzött Máriáról, éles ellentétben áll azzal, amivé őt a *katholikus egyház* tette; hogy ő szent; csodás születésű, örök szüzességű, a mennybe felment, az emberek szószólója Jézusnál, mennyei királynő, istenanyja. Mária anyja volt Jézusnak, de egyben követője is.

2. *Jézus rokonságának* köréből Márián kívül még más nőket is ismerünk: *Erzsébetet* már említettük; ő valószínűleg nem érte meg Jézus nyilvános fellépését. Ott vannak Jézus *leánytestvérei* (Máté 13, 56 és Márk 6, 3), akik Jézus munkássága idején mind Názáretben éltek; számuk, nevük, külső életkörülményeik felől s Jézushoz való benső viszonyukról semmit sem tudunk.¹⁾ Végül tudomásunk van *Mária nővéréről*, aki Jézus keresztje alatt állott (Ján 19, 25); Jézus e néniéről más vonatkozásban még egyszer lesz szó.

Harmadik csoport.

Nők az apostolok rokonságából.

Ismételten találkozunk az evangéliumokban olyan nőkkel, akik Jézus tanítványaival rokonságban álltak. Ezzel belépünk Péternek, Jakab és Jánosnak, Zebedeus fiainak, továbbá Jakabnak, Alfeus fiának családjába.

1. *Péter napa* (anyósa), aki Kapernaumban, Péter házában lakott, betegsége idején tapasztalta Jézus csodás gyógyító erejét. Nyilvánvalóan ez asszony szeretetnek örvendett kiterjedt családi körében; „azonnal szólának neki felőle“; „érdekében kéréssel fordultak hozzá“. Mindjárt gyógyulása után bizonyosságot tett vendégei előtt szolgálatkészségéről és segíteni akarásáról. (Máté 8, 14, folyt. Márk 1, 29—31, Luk. 4, 38 folyt.) Ez az asszony, jóllehet körülményeiről semmi egyebet nem tudunk, megmutatta, hogy egy anyós — mily félelmetesen hangzik e szó a nép száján — mennyire kiérdemelheti hozzátartozóinak szeretetét és becsülését.

¹⁾ Több görög kézirat szerint Márk 3, 32-ben Jézus anyja és fiutestvérei mellett leánytestvéreiről is történik említés. Eszerint, amikor a család megkísérelte, hogy Jézust különös életpályáján feltartóztassa, utóbbiak is közreműködtek.

2. Ismételten említik az evangéliumok *Zebedeus fiainak anyját*. Idősebb Jakab és Jézus kedvenc tanítványa, János voltak Zebedeus fiai. (Máté 10, 2, Márk 3, 17 stb.) Zebedeus halász volt s fiaival együtt a Genezaret-tava mellett mesterségének élt. A család Péterrel és Andrással barátságban állott; Zebedeus fiai Péternek „társai“ voltak, azaz munkatársai, akik vele együtt dolgoztak. Anyjuk neve elég valószínűséggel megállapítható. Máté 27, 56 v. szerint Jézus keresztye alatt álltak: Mária Magdaléna, Mária, Jakab anyja és Zebedeus fiainak anyja; Márk evangéliumának megfelelő helye (15, 40) a két Márián kívül Salomét említi; tehát igen valószínű, *Salome* a Zebedeus felesége. Ha János evangéliumának párhuzamos helyét is figyelembe vesszük, még további valószínűsége jutunk. Itt négy asszonyról van szó (19, 25), akik Jézus keresztyénél ott álltak: Jézus anyja, akit a többi evangéliumok nem említnek fel, továbbá az ő anyjának nőtestvére, akiről egyebet semmit nem tudunk, végül Mária, a Kleofás felesége és Mária Magdaléna. Kleofás felesége ugyanaz a személy, aki a többi evangéliumokban Mária, Jakab anyja néven szerepel. Ha összehasonlítjuk János tudósítását Máté és Márkéval, nagyon valószínűnek tetszik, hogy Jézus anyjának leánytestvére nem más, mint Salome, a Zebedeus-fiak anyja.¹⁾ János evangélista nem nevezi meg Salomét, ami egészen beleillik sajátos eljárási módjába: ő sem saját nevét, sem Jézus anyját, sem pedig tulajdon apjának nevét nem említi — utóbbinak neve csak János evangéliumának végén fordul elő (21, 2) —; ugyanitt anyja nevét sem mondja meg. Ha sejtésünk nem csal, Jézus közeli rokonságban állott Jakabbal és Jánossal, unokatestvérek voltak, Salome Jézus néneje volt.

Miután Salome annyira közel áll Jézushoz, így még inkább megérthető ama kérése, amit Jézusnak előad fiai érdekében (Máté 20, 20 folyt.), hogy nekik a mennyeknek országában a többi tanítványokkal szemben különös kiváltságuk legyen. Ezen előnyt fiai

¹⁾ A legtisztábban kitetszik e viszony a neveknek azon sorrendben való táblázatos összeállításából, amint az evangéliumokban következnek egymás után:

Máté:	1. Mária Magdaléna	2. Mária, Jakab anyja	3. a Zebedeus-fiak anyja	
Márk:	1. Mária Magdaléna	2. Mária, Jakab anyja	3. Salome	
János:	1. Mária Magdaléna	2. Mára, Kleofás felesége	3. Jézus any- jának nővére	4. Jézus anyja

Ebből látható, hogy a Zebedeus-fiak anyja, Salome és Jézus anyjának nővére ugyanaz a személy.

számára a földi rokonság alapján óhajtotta a jövőre kiterjeszteni. Mindenesetre kérését abból is magyarázhatjuk: két fia, Péterrel egyetemben, alkották a tanítványok azon szűkebb körét, amelyet Jézus a többiekkel szemben számos esetben kitüntetett. Ehhez járult természetes anyai büszkesége, minél fogva fiait sokra tartotta. Bármennyire is alázatos volt, Salome „leborult előtte“; hogy Jézus kérését még sem teljesítette, könnyen megérthetjük, éppen úgy, mint a többi tanítványoknak a kérés feletti rosszaságát. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Márk közlése (10, 35 folyt.) János és Jakab anyját egyáltalán nem említi meg; szerinte Zebedeus fiai maguk terjesztik a kérést a mester elé.

Míg egyik történet Salomé-t az *anya* szerepében mutatja be, aki fiait sokra tartja, addig Jézus szenvedéseinek során, mint az ő hűséges *követőjét* ismerjük meg. Azon asszonyok közt volt, akik, bár távolról, Jézus megfeszítését szemmel kísérték. (Máté 27, 55 stb., Márk 5, 40.) Jézusnak anyjához intézett szavát minden bizonnyal ő is hallotta. Végül még egyszer a feltámadás történetében esik szó róla. Legalább is Márk közlése szerint (16, 1) Jézus hűséges nőkövetőinek azon csoportjába tartozott, akik husvét reggelén a sírhoz zarándokoltak, hogy a holttestet megkenjék; hallák azonban az angyal ajkáról Jézus feltámadásának meglepő hírét.

3. Míg Zebedeus házában olyan családot ismertünk meg, melynek több tagja Jézus tanítványainak köréhez tartozott, ugyanakkor még más, ehhez hasonló családot is találunk. Ismételten találkozzunk egy másik *Máriával*, *Jakab anyjával*. Különböző helyeken, más és más névvel tűnik fel: Jakab és József anyja (Máté 27, 56), a kis Jakabnak és Józsefnek anyja (Márk 15, 40), József anyja (Márk 15, 47), Jakab anyja (Márk 16, 1, Luk. 24, 10) néha a másik Mária néven (Máté 27, 61; 28, 1). E helyek legtöbbször egy vagy több fiu anyjaként említi. Jézus tizenkét tanítványa között Jakabon, Zebedeus fián kívül, kit nagyobb vagy idősebb Jakabnak is hívnak, ott találjuk kis vagy ifjabb Jakabot. Ezt a Jakabot az apostolok neveinek felsorolásánál (Máté 10, 3, Márk 3, 18, Luk. 6, 15, Ap. cs. 1, 13) rendszerint Alfeus fiának mondják. Ha János evangéliuma (19, 25) Máriát, Kleofás feleségét említi, ez senki más nem lehet, mint Jakab anyja. Igaz, hogy ezen nevek, Alfeus és Kleofás, (német) nyelvünkben különböző hangzásúak; egyéb iránt semmi más mindkettő, mint a Chalpai héber névnek görög változatai. Tehát egy egész *családot* ismerünk meg: Alfeus vagy Kleofás a férfi és apa, Mária a feleség és anya, Jakab és József, fiaik,

Mária, Jakab anyja az evangéliumok három fejezetében fordul elő. A többi asszonyokkal együtt ott volt a *Golgotán*; az asszonyoknak azon nagyobb csoportjához tartozott, akik Galileából elkísérték Jézust s neki szolgáltak; amikor Jézus meghalt, távol ő is ott állott. (Máté 27, 55 és folyt., Márk 15, 40 és folyt.) János tudósítása szerint Mária közvetlen a kereszt alatt volt akkor, amikor Jézus búcsúszavát anyjához intézte. (János 19, 25.) Mária tehát mestere megfeszítése idején kitartott egyszer közelebb, máskor távolabb helyezkedve el. A *sirbatételnél* megint ott találjuk; Mária Magdalénával együtt a sírral szemben ültek s figyelték a sirbelyezést. Jézus anyját és Salomét a temetés alkalmával az evangéliumok nem említik. Mária, Jakab anyja a legkitartóbban maradt ott. Végül Máriát a *feltámadás történetében* láthatjuk. Máté, Márk és Luk. egybehangzóan adják elő, hogy Mária, Jakab anyja husvét reggelén több asszony társaságában Jézus sirjához kiment, a sirt azonban üresen találták s hallották az angyal híradását Jézus feltámadásáról. (Máté 28, 1 stb., Márk 16, 1 stb., Luk 24, 1 stb.) Csak Máté szól arról is, hogy Jézus Máriának megjelent s hogy vele együtt Mária Magdaléna volt Jézus feltámadásának első szemtanuja. (Máté 28, 8—10.)

Ha még arra is figyelmezzünk, hogy Luk. elbeszélése szerint (24, 18) a feltámadás napjának estéjén Emmaus felé menő férfiak egyike Kleofás volt, tehát hihetőleg Máriának a férje, illetve Jakabnak atyja, megismerjük amaz egyedül álló esetet, mely szerint egy *család* mindenik hozzátartozója: férj, feleség és fiú, látták a feltámadottat. Boldog család, amelynek tagjait Jézus követése annyira egymáshoz fűzte, a feltámadott Jézus jeladása pedig mindeniküket boldogokká tette.

Amint Saloménál, a Zebedeus fiainak anyjánál, ugyan úgy Máriának, Jakab anyjának életében a Jézus iránt megnyilatkozó siring tartó hűség tűnik fel legjellemzőbb vonásként.

Negyedik csoport.

Jézus nőkövetői.

Az apostolok rokoni köréhez tartozó két nőről, Saloméről és Máriáról, Jakab anyjáról elmondhatjuk, hogy ők maguk egyuttal Jézus követői voltak. Rajtuk kívül az evangéliumok még öt olyan nőt emlitenek, akiket egyszerűen *Jézus követőinek* mondhatunk. Ezeknek két körét különböztethetjük meg: egyik a galileai, másik a judeai kör.

1. Salomé és Mária, Jakab anyján kívül három nő tartozik a *galileai körhöz*, akiket Lukács együtt említ: Mária Magdaléna, Johanna és Zsuzsánna (8, 1, 2, 3). Mindhármuknak közös sorsuk van: mind betegek voltak, Jézus csodás ereje gyógyította meg őket. Bizonyára hálából, gyötrelmüktől való megmentődésükért csatlakoztak Jézushoz s így kísérték őt Galilea piacain és városain keresztül. Kezükbé vették Jézus külső dolgainak ellátását, szolgáltak neki s vagyonukból rendelkezésére juttattak; mindebből az látszik, hogy anyagilag tehetősek voltak.

Zsuzsánnának csak nevét ismerjük; igazi keleti asszonynev, „liliom“-ot jelent.

Johanna ugyanaz a név, amelyik az Ujszövetségben Anna alakban is előfordul; azt jelenti: kegyelemben részesült, — akin Isten kegyelme nyugszik, Khubzának volt neje, akit egyébként nem ismerünk; Heródes királynak ápolója vagy gondviselője volt e férfi; hivatalát szintén nem tudjuk közelebbről megállapítani. Azonban jelentős körülmény, hogy udvari tisztséget viselő egyén feleségét találjuk Jézus követői között; akadtak tehát Heródes romlott és bűnöző udvarában is olyanok, akik Jézus szavainak igazságát megértették. Luk 8, 3-on kívül még egy helyen említi Johannát az Újtestamentum; Luk. 24, 10 szerint azon asszonyok közt találjuk, akik husvét reggelén Jézus sirjához mentek s a tanítványoknak hírül hozták Jézus feltámadását.

A galileai nőtanítványok körében a legismertebb előttünk *Mária Magdaléna*, akit nemcsak Lukács, hanem mind a négy evangélista felemlít. Ő és Mária, Jakab anyja azok csupán, akik névszerint szerepelnek mindenik evangéliumban. Neve összesen 14-szer fordul elő (Máté 27, 56, 61; 28, 1; Márk 15, 40, 47; 16, 1, 9; Luk. 8, 2; 24, 10; Ján. 19, 25; 20, 1, 11, 16, 18).

Mária Magdaléna a Genezáret tava nyugati partján, Tibériástól nem messzire fekvő Magdala városából származott. E város a Talmud szerint gazdagságáról volt híres, egyben azonban romlott erkölcséről is. Ma a régi város helyén annak csak nagyon szegényes maradványai találhatók fel, nyomorult, piszkos falucska.

Mária Magdalénának Jézussal való összetalálkozása előtti *életéből* csak azt az egyet tudjuk (Luk. 8, 2), hogy szerencsétlen, beteg s tisztátalan lelkektől megszállott nő volt, akiből Jézus hét ördögöt űzött ki. Életkorát, családi körülményeit s későbbi élet-sorsát nem ismerjük. Elterjedt vélemény, hogy Mária Magdaléna ugyanaz a személy, akit rendszerint mint „nagy bűnnel terhelt nő“-t

emlegetnek. Innen ered a vezeklő Magdaléna fogalma, ugyszintén az, hogy elesett lányok intézetét Magdaléna-menhelynek nevezik stb. E nagy betegségben szenvedő nőt a hagyomány bűnös, rossz asszonzonnyá változtatta át. Erre az indítást az szolgálhatta, hogy Lukács evangéliumában (7, 36 stb.) a bűnös asszonyról szóló elbeszélés éppen azon fejezet előtt áll, ahol ez az evangélium első ízben szól Mária Magdalénáról (8, 1 stb.). Az evangélium egyébkép nem nyújt alapot arra, hogy e két nőt egynek tartsuk.

Miután Jézus akkora eréllyel és annyira jótékonyan beavatkozott sorsába, hozzácsatlakozott s galileai útjában Jézust *más asszonyokkal* együtt követte. Elkísérte azután őt kinszenvedéseinek útján is. A Golgothán ott állott a többi asszonyokkal egyetemben Jézus keresztiének közelében (Máté 28, 55, 56; Márk 15, 40 stb.; Luk. 24, 1 stb., 10). Mivel mindenütt első helyen említik nevét, azt következtethetjük, hogy Jézus nőkövetői közt különösen tekintélyes helyet foglalt el; mintegy vezetőszerpe volt közöttük. János tudósítása szerint (19, 25) is a kereszt alatt állott; Máriával, Jakab anyjával jelen voltak Jézus sirbatételénél; a sirral szemben tartózkodtak s figyelték, hová helyezik el Urok testét; ők a két leghüségesebb (Mát. 27, 61; Márk 15, 47). Ott találjuk Mária Magdalénát a feltámadás történetében is. Husvét reggelén asszonytársaival kiment a sirhoz, hogy Jézus testét megkenjék; itt is elől említik nevét (Mát. 28, 1 stb.; Márk 16, 1 stb.). A feltámadott Jézus megjelenik előttük. Márk különös hangsúllyal emeli ki (16, 9—11), hogy Jézus Mária Magdalénának jelent meg először. Még nagyobb részletezéssel adja elő János evangéliuma: Máriának a sirhoz való menetelét, Péterrel és Jánossal folytatott beszélgetését, a sir előtti zokogását, miként szólt az angyallal s hogyan jelent meg neki Jézus, amit aztán a tanítványoknak tudomására adott (20, 1, 2, 11—18). A három fentti evangélium szerint Mária Magdaléna volt az első nő, aki láthatta a feltámadott Jézust.

Mária Magdaléna az a nőkövetője Jézusnak, aki feltűnő módon részesült segítségében, egyuttal azonban nagy hűséggel és odaadással szolgált; ő volt az, aki először élte át a feltámadás jelenetét.

Jézus galileai nőkövetőinek számát ezen három személlyel nem merítettük ki; nevét azonban csak ezeknek tudjuk. Ugy Máté (27, 55), mint Lukács (8, 3) arról tesznek bizonyosságot, hogy Jézusnak „sok” nőkövetője volt, akik őt Galileába, később Jeruzsálembe is elkísérték. Elég nagy tehát a Jézus követőivé szegődött nők száma.

2. Jézus nőkövetőinek *judeai* körét Mártha és Mária, a bethániai két leánytestvér alkotja. Névszerint csak két evangélium, Lukácsé és Jánosé örökölte meg őket. Három elbeszélésben van szó róluk: Jézusnak Bethániában tett látogatásakor (Luk. 10, 38—42), Lázár feltámasztásánál (Ján. 11, 1—45) és Jézusnak Bethániában való megkenetése alkalmával (Ján. 12, 1—8). Utóbbi történetet a két első evangélium is előadja, csakhogy Mária nevének megnevezése nélkül (Mát. 26, 6—13; Márk 14, 3—9). Az a kevészámú elbeszélés is elég anyagot őrizett meg arra, hogy a két testvér *élet-körülményeit* s jellemét bővebben megismerjük.

Bethániában laktak. A helység neve nyomorultak, szenvedők otthonát jelenti; valamikor talán a poklosok lakóhelye lehetett. Jeruzsálemtől nem messzire, 15 futamatnyira, vagyis körülbelül 3 óra járásnyira (Ján. 11, 18) terült el az Olajfák hegyének tulsó oldalán. Jeruzsálemi munkásságának utolsó szakaszában Jézus gyakran itt töltötte az éjszakát.

Az evangéliumokban ritkán találkozunk nővérekkel, csupán Jézus anyja és leánytestvére, Jézus leánytestvérei s a bethániai testvérpár ilyenek. Kettőjük közül, úgy látszik, Mártha volt idősebb. Mártha neve többizben a Mária név előtt áll (Luk. 10, 38; Ján. 11, 5, 19), csak egyszer fordul elő a szövegben Mária Mártha előtt (Ján. 11, 1). Ugyancsak erre vall az is, hogy Mártha fogadja Jézust házába s ő gondoskodik Jézus megvendégléséről (Lukács 10, 38, 40). Igen valószínű, hogy mindkét testvérnek volt férje. Márhát „asszonynak“ mondják (Luk. 10, 38). Némelyek úgy vélekednek, hogy a Máté és Márk evangéliumában szereplő poklos Simon, akinek házában Jézus bethániai megkenetése történt (Máté 26, 6; Márk 14, 3), Mártha férje lehetett. Ez esetben megérthető az evangélium azon beállítása, hogy éppen Mártha szolgált fel (Ján. 12, 2). Ha ez a feltevés igaz, akkor Mártha férje is érezhette Jézus gyógyító erejének hatását. Minthogy Máté meg Márk is Jézus megkenetése történetében „asszony“-ról beszélnek, hihető, hogy Máriának is volt férje. Jézusnak a bethániai nővérek társaságában való időzését némelyek félremagyarázták, mások romantikus színezéssel rajzolták meg; ezzel szemben nem lényegtelen a Szentírás fenti adataira rámutatni.

A két nőtestvér *jelleme* eltérő sajátosságokat mutat. Mártha a szorgalmas, szüntelen munkában levő háziasszony, sok a teendője, sok a gondja-baja; ő szolgál fel az asztalnál (Luk. 10, 40, 41; Ján. 12, 2). Gyors az elhatározásban, ugyancsak a cselekvésben:

amikor Lázár feltámasztására Jézus Bethániába érkezik, Mártha elébe siet, míg Mária otthon „ül vala“; ő megy Mária után, hogy Jézushoz vezesse; Jézust pedig vissza akarja tartani attól, hogy testvére sírját felnyitassa (Ján. 11, 20, 28, 39). Ezzel szemben Mária csendesén, a Mester lábainál leülve hallgatja beszédét s teljes lélekkel csüng Jézus üdvösséget ígérő szavain (Luk. 10, 39).

Lázár feltámasztásakor mélyen belemerült a fájdalomba; egész magatartásában valami lassuság, nehézkesség s esetlenség tapasztalható; várakozik, amíg szólítják (Ján. 11, 20, 28). Jellemző a két nővérré az is, hogy bár mindkettő a bizalom hangján köszönti a Mestert: „Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem“, mégis, amig Mártha talál szót a vigasztalódásra és reménységre, addig Mária nem tudott mást tenni, minthogy Jézus lábaihoz esett és sirt. (Ján. 11, 21, 22, 32, 33). E külsőség a két testvér kedélyvilágának merő különbözőségét mutatja. Mártha inkább férfias természetű, Mária igazi gyöngéd, nőies jellem. Azonban nem szabad elfelednünk, hogy Mária is képes volt a cselekvésre, ha arról volt szó. Ebben az értelemben kell méltányolnunk Jézusnak Mária által történt megkenetését. Ez már az elszántság cselekedete volt; hiszen előre kellett számolnia azzal, hogy szemrehányás éri s félremagyarázzák tettét (Ján. 12, 3 stb.).

A két testvér, jellemük eltérő volta mellett is, egy vonatkozásban teljesen megegyezett; a *Jézushoz való* szeretetben és bizalomban egyformák voltak. Amikor testvérük beteg lett, együtt küldöttek Jézus után. (Ján. 11, 3.) Mindketten rajongói voltak Jézusnak, csakhogy mindegyik lelki alkata szerint. Jézusnak Bethániában tett látogatása alkalmával Martha nem az eljárásban tévedett, hanem abban, hogy Mária sajtáságos magatartását nem értette meg s azt nem méltányolta. Jézus iránt mutatott szeretetük viszonzásra talált. „Szereti vala pedig Jézus Mártát és annak nőtestvérét.“ (Ján. 11, 5.) Ebben kétségtelenül kifejezésre jut irántuk érzett nagyrabecsülése, mint ama mondásban: az a tanítvány, akit szeret vala. A megkenetéssel kapcsolatban még külön „elismerő“ szóval adózik Máriának: neki egyedül ígér élni nem muló dicsőséget, amit kiváló emberek tartanak a legfőbb jónak s ami után oly sokan vágyakoznak. Valahol az egész világon prédikáltatik az evangélium, Mária szeretetének e megnyilatkozása is hirdettetik. (Máté 26, 13, Márk 14, 9.) Ehhez hasonló nagyszerű ígéretet nem mondott Jézus senki másnak. Egyedül álló eset ez.

Mártha és Mária a keresztények különböző típusainak kép-

viselői: Mártha a cselekvő, gyakorlati kereszténységet, Mária a bensőséges, Jézusban elmélyedő hitet képviseli. Korunk Mártha eljárás módja iránt mutat több megértést. Igen jellemző, hogy amíg a régi századok evangéliumos keresztnevei közt igen ritkán fordul elő a Mártha név, újabban nagyon kedvelik s gyakran használják. Mégis Máriáé lesz mindenidőben a Jézus által részére biztosított dicsőség.

Mária és Mária két szerény személy, akik semmi nagy dolgot nem vittek véghez, de akik nagygyá lettek Jézussal való együtt-létük folytán.

(Folytatjuk.)

Németből fordította :

Boros Jenő.

IRODALOM

Dr. Tóth György: „Dávid Ferenc, az unitárius vallás meg-alapítójának emlékezete“. A Józán Miklós által szerkesztett Unitá-rius Kis Könyvtár 74-ik füzeteképpen jelent meg az az emlékbe-széd, melyet dr. Tóth György, a budapesti eklézsia gondnoka, az Igazgató-Tanács tagja, a m. kir. Kuria birája, Budapesten 1929. nov. 17-én a Dávid Ferenc halála 350-ik évfordulója alkalmával rendezett emlékünnepen tartott. Az emlékbeszéd mindenképpen méltó a helyhez, ahol elhangzott és az egyházalapító mártirhoz, akiről szólt. Az író közismert alaposágával jog- és történelmi érzékével állít emléket Dávid Ferencnek. Felülemeli az erdélyi és magyarországi reformáció keretein s az egyetemes emberi haladás munkása és mártirjaként állítja előnkbe. Ebből a nézőpontból fejti ki a saját művei alapján Dávid Ferencnek Istenről, Jézusról, Szent-lélekről és az emberi erkölcsről való felfogását. Ezek méltatása után leírja tragédiáját. A mélyreható tanulmányozásból és erős unitárius érzésből fakadó emlékbeszéd buzdítólag és termékenyítőleg hat az olvasóra.

Az Unitárius Kis Könyvtár ezen füzetét Dr. Mikó Ferenc egy-házi főgondnoknak az emlékünnepelet megnyitó beszéde vezeti be és Dr. Kozma Jenő országgyűlési képviselő ünnepzáró beszéde fejezi be.

A szentírás szociális tanításai. Több író közreműködésével kiadta és bevezette *Keeble Sámuel*. Angolból fordította: Incze Gábor, budapesti vallásoktató, lelkész. Szabó Imre: A legnagyobb szociális erőforrás c. bevezető tanulmányával. Budapest. 1928. 223. lap.

A kereszténység és a szociálizmus az a két eszme, amelyik a mindennapi ember előtt, mint két véglet tűnik fel. E könyv írói-nak épen az volt a célja, hogy a szentírásban rejlő szociális tanít-ásokra mutassanak reá s ennek kapcsán enyhítsék azt a képzelt hatalmas ellentétet, ami e két eszme képviselői között ma fennáll.